

Tekijä Teemu Siika

Työn nimi Masters of the Universe – Kuinka tehdään opettavainen taideteos?

Laitos Muotoilun laitos

Koulutusohjelma Muotoilu

Vuosi 2020

Sivumäärä 31

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Masters of the Universe – Kuinka tehdään opettavainen taideteos?, on taiteen kandidaatin opinnäytetyö, joka esittelee yhden veistoksen takana olevaa ajatusta ja merkityksiä. Opinnäyte on tehty oppaan muotoon ja sitä seuraamalla on periaatteessa mahdollista luoda oma opettavainen taideteos. Ainakin, jos omaa kuvanveiston ja keramiikan perusteet.

Opinnäytetyö on kaksiosainen ja yhtäältä siinä annetaan ohje opettavaisen keraamisen veistoksen tekemiseksi ja toisaalta käsitellään teoksen merkitysten takana olevaa ajatuskulkua lähdekirjallisuuden avulla. Merkitysten rakentajina toimineena lähdekirjallisuutena on käytetty 14 sosiaalipsykologian artikkelia vuosilta 2009-2020. Nämä julkaisut käsittelevät muun muassa sosioekonomisen aseman vaikutusta yksilön empatiaan, eettisyyteen ja omakuvaan.

Kaksoisrakenteen avulla on pyritty avaamaan ajatustyötä keramiikan käsinrakentamisen aikana. Itselleni käsinrakentaminen on miltei meditatiivinen prosessi ja usein ajatukseni pyörivät senhetkisen työni merkityksissä. Esimerkkiveistosta tehdessäni ajatukseni olivat yhteiskunnallisessa eriarvoisuudessa ja erityisesti sitä ruokkivissa asenteissa sekä kulttuurissa, joka on näiden asenteiden takana. Samoin, kuin siinä mitä seurauksia tällaisella kulttuurilla on meitä ympäröivän luonnon ja sen kautta myös itsemme selviämisen kannalta.

Opinnäyte on esimerkki yhdenlaisesta luovasta prosessista, jossa merkitykset rakentuvat tarinalliseksi kokonaisuudeksi keraamiseen veistokseen. Onnistutaanko tässä – jää lukijan arvioitavaksi. Se on myös puheenvuoro nykyisen kulttuurimme muuttamiseksi yksilöllisyyttä ja taloudellista valtaa korostavasta empaattisemmaksi ja humanimmaksi.

Avainsanat empatia, etiikka, He-Man, keramiikka, kuvanveisto, omakuva, sosiaalipsykologia, sosioekonominen asema, veistos

Masters of the Universe

Kuinka tehdään opettavainen taideteos?

Teemu Siika

Taiteen kandidaatin opinnäytetyö
Muotoilun pääaine
Muotoilun laitos
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Aalto-yliopisto, 2020

Nihil interest,
quis sis et unde venias et quo eas,
eodem modo olet excrementum omnium.*

– Teemu Siika

* Ei ole lainkaan väliä,
kuka olet, mistä tulet ja minne olet menossa,
kaikkien uloste haisee samalta.

Masters of the Universe on yhdysvaltalaisen Mattel -yhtiön alunperin vuonna 1982 lanseeraama lelusarja. Lelusarjan keskushahmona olevan **He-Manin** ovat luoneet Mark Taylor, Roger Sweet ja Tony Guerrero. Lelusarjaa tehtiin tunnetuksi sarjakuvilla, sekä erityisesti Filmationin vuosina 1983-1985 tuottamalla **He-Man and the Masters of the Universe** -animaatiosarjalla, jota tehtiin yhteensä 130 jaksoa. Animaatio tekikin He-Manista yhden 1980-luvun keskeisimmistä pop-kulttuurin ilmiöistä.

Sarja kertoo **Eternian prinssi Adamista, Harmaakallon linnan** salaisuuksien varjelijasta. Adamilla on hallussaan **Harmaakallon velhottarelta** saatu taikamiekka, jonka avulla hän kykenee muuntautumaan He-Maniksi, maailmankaikkeuden vahvimaksi mieheksi. Muodonmuutos käynnistyy Adamin lausuesssa taikasanat ”Harmaakallon tähden...” ja päättyy He-Manin lausahdukseen ”...minä olen vahvin!”.

Sarjaa arvosteltiin aikoinaan sen sensuurirajoja rikkovasta väkivaltaisuudesta. Päähahmo He-Man tosin ei käyttänyt miekkaansa kuin puolustautuakseen ja päihitti vastustajansa heittämällä heidät maahan. Ylipäänsä He-Man yritti viimeiseen asti välttää voimiensa käyttämistä toisten vahingoittamiseen.

Jokainen jakso päättyi elämänohjeeseen, joka yleensä viittasi kyseisen jakson juonenkäänteisiin. Ohjeiden sanomat vaihtelivat vanhempien kunnioittamisesta ja huumeiden välttämisestä aina vallan tuomaan vastuuseen ja yleisiin ja yhtäläisiin ihmisoikeuksiin.

Man

He-

”Päivän tarinassa He-Man tuli avuksi planeetalle, jonka luonnonvaroja oltiin tuhlaamassa. Valitettavasti sama tuhlaaminen on käynnissä koko ajan, ei kaukaisella planeetalla, vaan täällä maan päällä. Meidän on kunnioitettava kasveja ja eläimiä ennen kuin ne katoavat. Kuten joillekin lajeille on jo käynyt. Meitä ympäröi kaikkialla kauneus, suojele sitä, ennen kuin on liian myöhäistä.”

— **Zodac.** [He-Man and the Masters of the Universe, jakso 19 – Quest for He-Man, 1983.]

SISÄLLYS

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TEKSTIN RAKENNE	7
3	RAAKA-AINEET	8
3.1	MASSA	8
3.2	PINNOITTEET	8
3.2.1	IHO	8
3.2.2	HIUKSET	10
3.2.3	LANNEVAATE	10
3.2.4	KENGÄT	12
3.2.5	VYÖ JA RANNEKORUT	12
3.2.6	KORISTELU	14
3.2.7	TÄYTE JA KOKOONPANO	14
5	TYÖVAIHEET	16
5.1	MASSA	16
5.2	RAKENTAMINEN	16
5.3	PINNOITTEET	20
5.4	KORISTELU	20
5.5	POLTOT	22
5.5.1	RAAKAPOLTTO	22
5.5.2	KORKEA POLTTO	22
5.5.3	KORISTEPOLTOT	22
5.6	TÄYTE	24
5.7	KOKOONPANO	26
6	LOPUKSI	28
	LÄHTEET	30

9	4	OPETUS
11	4.1	VAURAUDEN...
15	4.2	LISÄÄNTYMISEN...
21	4.3	VAIKUTUS...
23	4.4	YKSILÖN...
27	4.5	EMPATIAAN, ETIIKKAAN JA OMAKUVAAN

1 JOHDANTO

Tässä taiteen kandidaatin opinnäytteessä tutkin tarinan kertomista kuvanveiston kautta. Tavoitteenani oli luoda teos, joka välittäisi haluamani ajatuksen. Työ koostuu produktio- ja tutkielmaosuudesta. Pyrin välittämään tutkielmaosuudessa esitetyt havainnot ja tutkimustulokset rakentamani veistoksen kautta.

Teoksen pääasiallisina materiaaleina käytin keramiikan materiaaleja. Havainnot ja tutkimustulokset, jotka pyrin veistoksessa välittämään, ovat peräisin 14 sosiaalipsykologian tutkimuksesta. Tutkimuksissa on selvitetty muun muassa koetun sosioekonomisen aseman vaikutusta yksilön empatiaan, eettisyyteen ja itsetuntoon.

Keramiikan käsinrakentaminen on tahdiltaan rauhallinen pitkäkestoinen prosessi. Menetelmä on itselleni miltei meditatiivinen. Työn aikana annan ajatusteni vaeltaa vapaasti, vaikka usein ne pyörivätkin senhetkisen työni merkityksissä. Tässä tekstissä pyrin kuvaamaan rinnan rakentamisen kulkua ja ajatusprosessia teoksen merkitysten taustalla.

Olen nykyisten opintojeni alusta asti pyrkinyt tutkimaan ihmisyyttä ja sen lieveilmiöitä taiteen menetelmin. Samoja kysymyksiä, joita olen kantanut matkassani jo varhaisesta lapsuudestani. Nämä kysymykset ovat myös yksi syy miksi päädyin vaihtamaan alaa ympäristökonsultoinnista kuvataiteisiin. Tutkimusmenetelmäni ovat vaihdelleet mediateoksista kuvanveistoon ja performanssista keramiikkaan. Edellä mainituista menetelmistä olen käyttänyt tuntimääräisesti eniten aikaa keramiikan ja kuvanveiston parissa. Henkilökohtaisena tavoitteenani oli kehittää ilmaisuni ja teknistä osaamistani. Erityisesti tutkin sitä, miten yksittäisellä teoksella tai teoskokonaisuudella voi välittää ajatuksia tarinallisesti.

2 TEKSTIN RAKENNE

Seuraavilla sivuilla on ohjeet opettavaisen veistoksen rakentamiseksi keramiikasta. Esimerkissä rakennetaan 2,15 m korkea veistos, jonka mallina toimii He-Man -toimintafiguuri. Veistoksen mallina voi tietysti olla ihan mitä tahansa muutakin, tai sen voi rakentaa ilman mallia. Esimerkkiveistos rakentuu seitsemästä osasta, kuten alkuperäinen nukkekin. Nämä osat ovat: vasen ja oikea jalka, lannevaate, ylävartalo, vasen ja oikea käsi sekä pää. Myös teoksen värit on saanut inspiraationsa figurista. Teoksen opetus pyritään välittämään katsojalle veistokseen lisättävien tatuointien ja kultauksella toteutettujen yksityiskohtien avulla.

Lisäksi seuraavassa esitetään miten teoksen aiottujen merkitysten ja sen opetuksen, joka veistoksella pyritään välittämään, taustalla oleva ajatusprosessi on kehittynyt. Lähteinä ovat toimineet 14 sosiaalipsykologian tutkimusta vuosilta 2009-2020.

Tekstin rakenne on sellainen, että ohje veistoksen rakentamiseksi esitetään parillisilla sivuilla aukeaman vasemmalla puolella ja teoksen merkitysten taustaa avataan parittomilla sivuilla aukeaman oikealla puolella.

3 RAAKA-AINEET

3.1 MASSA

120 kg kierrätysseveä

750 g käsipaperia

24 kg 0-0,2 mm samottia

33 l vettä

+ käsipaperin liotukseen käytettävä vesi

3.2 PINNOITTEET

3.2.1 IHO

5,5 kg kaoliinia

2,5 kg kvartsia

2 kg nefeliinisyeeniä

200 g pigmenttiä intiankeltainen K2323

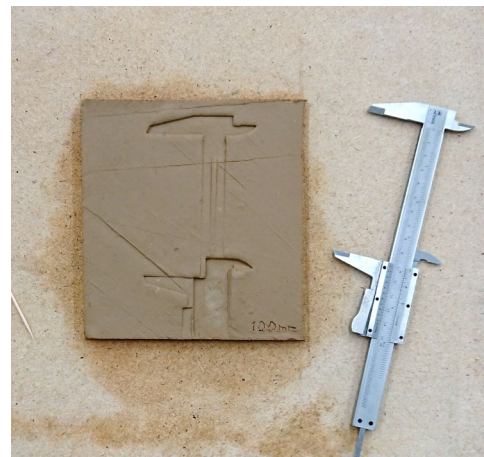
130 g pigmenttiä puunruskea 53/2

30 g pigmenttiä oranssinruskea 52/4

50 g pigmenttiä punainen FK 6904

100 g karboksimeetyyliselluloosaa (liima)

n. 6 l vettä

4 OPETUS

Empatia on kyky myötäelää toisten tunteita. Se on kyky asettua toisen asemaan ja ajatella miltä itsestä tuntuisi tilanteessa, jossa toisen havaitsee olevan. Ohje empaattiseen toimintaan löytyy jossain muodossa miltei kaikista uskonnoista ja elämäkatsomuksista [Elo & Tuominen, 2013]:

- islam: Kukaan teistä ei ole uskovainen niin kauan kuin hän ei toivo veljelleen sitä, mitä hän toivoo itselleen.
- kristinusko: Kaikki, mitä te tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille
- juutalaisuus: Älä tee muille mitään, mitä et haluaisi itsellesi tehtävän.
- zarathustralaisuus: Ainoastaan sellainen luonne on hyvä, joka ei tee toiselle mitään sellaista, joka ei olisi sille itselleen mieluista tai hyväksi.
- brahmalaisuus: Älä tee toiselle sellaista, joka aiheuttaa sinulle itsellesi tehtynä tuskaa.
- buddhalaisuus: Älä aiheuta toiselle sellaista kipua, jota et itsekään halua kokea.
- hindulaisuus ja kungfutselaisuus: Älä tee toisille mitään sellaista, mitä et haluaisi heidän tekevän sinulle.
- taolaisuus: Pidä naapurisi saavutuksia kuin omiasi ja hänen tappioitaan kuin omia tappioitasi.

Länsimaisessa perinteessä tämä etiikan ohje tunnetaan kultaisen säännön nimellä - kohtele toisia kuten toivoisit itseäsi kohdeltavan, tai älä kohtele toisia kuten et haluaisi itseäsi kohdeltavan.

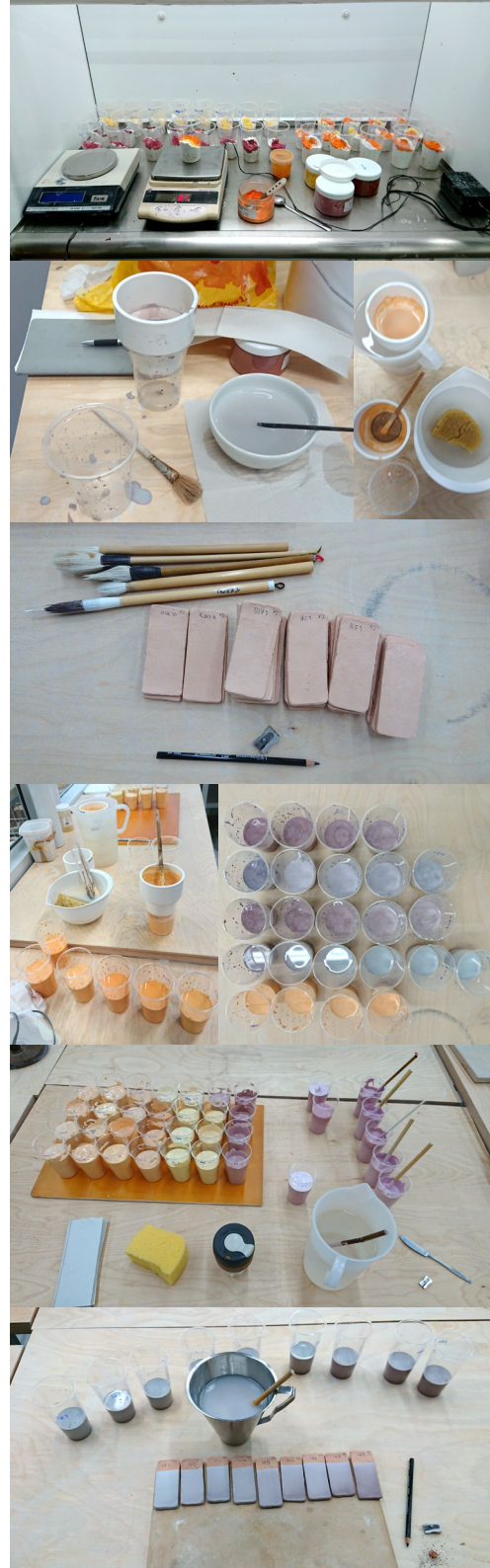
Empaattisuus tuntuu kuitenkin olevan vähenevä ominaisuus maailmassa, jossa oikeistopopulismi nostaa päätään aina yhteiskuntiemme politiikan huipulle saakka. Maailmassa, jossa varallisuus kertyy aina vain harvemmalle ihmisryhmälle. Vuodesta 2015 lähtien rikkain 1 % on omistanut enemmän varallisuutta kuin loput planeetan

3.2.2 HIUKSET

550 g	kaoliinia
250 g	kvartsia
200 g	nefeliinisieniä
80 g	pigmenttiä intiankeltainen K2323
80 g	pigmenttiä auringonkeltainen K2285
10 g	karboksimeetyyliselluloosaa
n. 1,2 l	vettä

3.2.3 LANNEVAATE

550 g	kaoliinia
250 g	kvartsia
200 g	nefeliinisieniä
120 g	pigmenttiä puunruskea 53/2
46 g	pigmenttiä kirsikka K2278
10 g	karboksimeetyyliselluloosaa
n. 1,2 l	vettä

väestöstä ja ainoastaan kahdeksan rikkainta yksilöä omistaa saman määrän varallisuutta kuin maailman köyhin puolikas väestöstä, eli 3,6 miljardia ihmistä [Hardoon, 2017]. Maailmassa, jossa varallisuutta kätetään yhteisen hyvämmä - verotuksen - ulottumattomiin yleiseen oikeustajuun nähden kyseenalaisin yritysjärjestelyin, siirtämällä omaisuutta veroparatiiseihin sekä lobbaamalla kansallista verolainsäädäntötyötä. Maailmassa, jonka elinkelpoisuutta jatkuvan taloudellisen kasvun harha, ihmisen kuviteltu kaikkivoipaisuus maailmanlaajuisten ympäristökatastrofien ratkaisijana ja teknologiaorientoituneisuuden ihannointi uhkaa.

Miksi näin tapahtuu maailmassa, jossa koulutustaso ja varallisuustaso kasvavat käytännössä kaikissa yhteiskunnissa? Oikeudenmukaisuus ja empatia eivät kai ole vieraita käsitteitä nykyihmiselle?

4.1 VAURAUDEN...

Työnteon, tekijyyden ja omistamisen rakenteiden muuttuessa ja käsitteiden hämärtyessä yksilön yhteiskunnallisen aseman määrittäminen ei enää ole sidoksissa perinteiseen marxilaiseen luokka-ajatteluun proletaareista ja porvareista [Manstead, 2018]. Yksilöiden yhteiskunnallisen aseman luokittelussa käytetään nykyisin sosioekonomista asemaa. Objektiivinen sosioekonominen asema määräytyy yksilön tulo-, koulutus- ja asumistason sekä ammattiaseman mukaan [Kraus & Keltner, 2009; Manstead, 2018; Piff & al, 2012; Tilastokeskus].

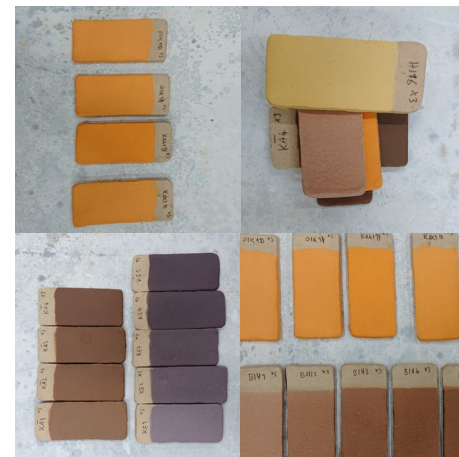
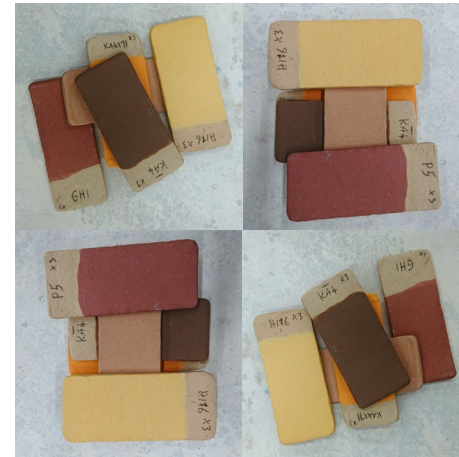
Sosioekonominen asema jaetaan tutkimusmielessä sekä objektiiviseen että subjektiiviseen sosioekonomiseen asemaan. Yksilön kokemana asema saattaa poiketa siitä mihin hänet luokiteltaisiin objektiivisilla mittareilla. Koettu asema puolestaan vaikuttaa yksilön valintoihin – muun muassa koulutus- ja työpaikkojen sekä kulttuuristen

3.2.4 KENGÄT

- 825 g kaoliinia
375 g kvartsia
300 g nefeliinisyeeniittia
150 g pigmenttiä puunruskea 53/2
75 g pigmenttiä punainen FK 6904
15 g karboksimeetyyliselluloosaa
n. 1,8 l vettä

3.2.5 VYÖ JA RANNEKORUT

- 550 g kaoliinia
250 g kvartsia
200 g nefeliinisyeeniittia
120 g pigmenttiä oranssi FK 5001
30 g pigmenttiä intiankeltainen K2323
30 g pigmenttiä auringonkeltainen K2285
10 g karboksimeetyyliselluloosaa
n. 1,2 l vettä

instituutioiden käytön suhteen ja ylipäänsä millaisen sosiaalisen ryhmän jäsen hän kokee olevansa [Manstead, 2018; Kraus & Keltner, 2009].

Subjektiiivisen sosioekonomisen aseman on laajoissa tutkimuksissa todettu olevan merkittävä yksilön identiteetin rakentaja. Sosioekonomisen aseman noustessa myös siihen perustuvien identiteetinmuodostajien (ammatti, tulotaso, koulutus) merkitys yksilön identiteetin muodostajana kasvaa ja perinteisten, demografisten (ikä, sukupuoli, elämänvaihe ym.) ja sosiokulttuuristen (perhe, etninen tausta), vähenee [Manstead, 2018].

Useissa tutkimuksissa on todettu, että sekä yksilön objektiivinen että subjektiivinen sosioekonominen asema on tunnistettavissa sanattomasta vuorovaikutuksesta, kuten ilmeet, eleet ja liikkeet, tilankäyttö, kosketus, äännähdykset ym. [Kraus & Keltner, 2009], sekä esimerkiksi Facebookiin ladatuista valokuvista [Becker, Kraus & Rheinschmidt-Same, 2017] tai ainoastaan seitsemästä puhutusta sanasta [Kraus, Park & Tan, 2017]. Koska sosioekonominen asema on tunnistettavissa yksilön käytöksestä, mahdollistaa tämä ennakkoluuloisen ja syrjivän käytöksen alemmasta sosioekonomisesta asemasta olevia kohtaan [Manstead, 2018].

Alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevilla on niukemmat resurssit ja elinympäristössään enemmän kroonisia uhkatekijöitä, kuten työllisyyden ja asumisen pysyvyys, yleinen turvallisuus sekä terveys, kuin ylemmässä asemassa olevilla. Tämä johtaa tunteeseen, että elämä on enemmän riippuvainen ulkoisista tekijöistä ja muista ihmisistä. [Manstead 2018.] Kun taas ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevien lisääntyneet resurssit johtavat vähäisempään riippuvuuteen muista [Kraus & Keltner, 2009; Piff & al., 2012]. Tämä muista vähentynyt

3.2.6 KORISTELU

275 g	kaoliinia
125 g	kvartsia
100 g	nefeliinisieniä
30 g	pigmenttiä musta K2464
20 g	pigmenttiä vihreä FK520
5 g	karboksimeetyyliselluloosaa
n. 6 dl	vettä

laajapolttoista kiiltävää lasitetta

n. 0,1 g 12 % kiiltokultaa

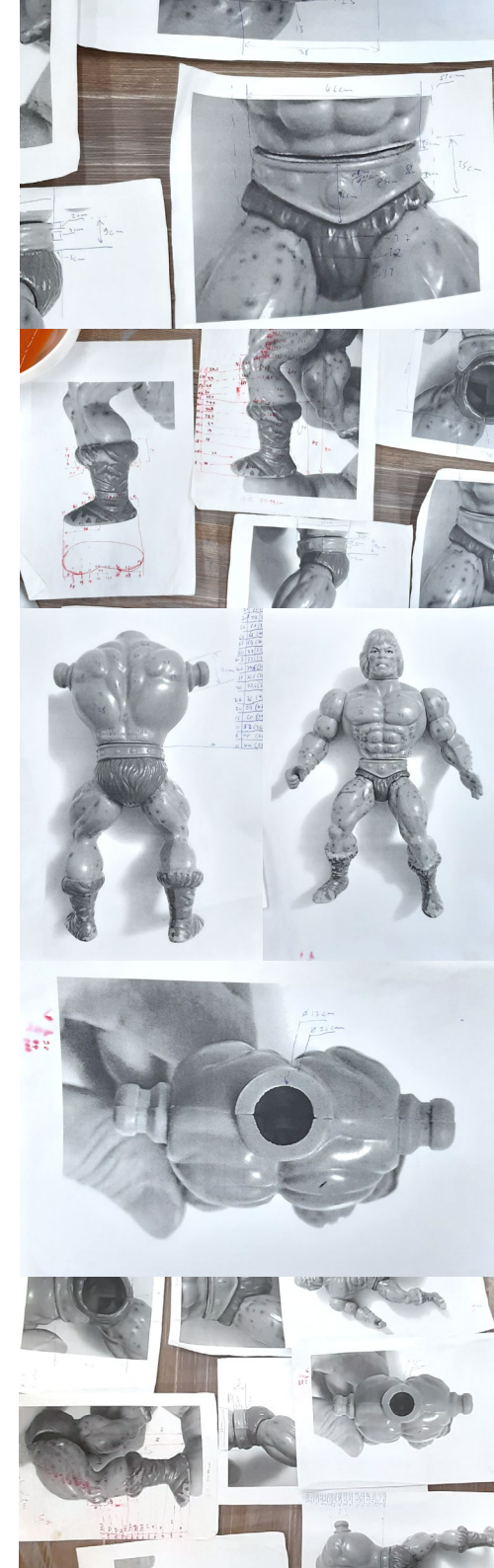
laventeliöljyä

3.3 TÄYTE JA KOKOONPANO

4 m	6 mm harjaterästä
25 kg	kuivabetonia
10 kg	Kaksikomponenttipolyuretaanivaahtoa
3 m	3 mm teräsvaijeria
2 kpl	M5 haarukkavanteja
8 kpl	vaijerilukkoja

vettä betonin sekoittamista varten

säämiskää tms. pehmeää nahkaa tiivisteiksi

riippuvuus lisää henkilön tuntemusta omien valintojen vaikutuksesta elämän ja aseman rakentamisessa [Kraus, Côte & Keltner, 2010; Manstead, 2018]. Alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevilla onkin enemmän taipumusta muista riippuvaiseen minäkuvaa, kun taas ylemmässä asemassa olevat ovat taipuvaisempia uskomuksiin yksilön itsenäisyydestä ja autonomiasta. [Stellar & al., 2012; Piff & al., 2012.]

Mitä tällä on sitten tekemistä yksilön empatian, eettisyyden ja itsetunnon kanssa?

4.2 LISÄÄNTYMISEN...

Vähäisemmät resurssit ja mahdollisuudet aiheuttavat alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevilla sen, että ihmiset tulevat valppaammiksi asioiden sosiaalisista asiayhteyksistä ja ovat enemmän varuillaan mahdollisten ympäristössään olevien uhkien vuoksi [Stellar & al., 2012]. Ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevien runsaammat resurssit ja kohonnut asema taas sallivat heille suuremman vapauden ja itsenäisyyden, joka johtaa itseskeisempiin toimintamalleihin sosiaalisessa kanssakäymisessä ja käyttäytymisessä. [Piff & al., 2012].

Sosiaalipsykologian tutkimuksissa on saatu selville, että ylempään sosioekonomiseen asemaan kuuluvat keskittyvät enemmän itseensä, omiin yksilöllisiin ominaisuuksiinsa ja luonteenpiirteisiinsä. Alemmassa asemassa olevien ollessa suuntautuneempia sosiaaliseen viitekehykseen ja ollen näin tietoisempia muiden teoista ja tunteista. [Kraus, Côte & Keltner, 2010; Manstead, 2018.] Tutkimuksissa on myös selvitetty eri sosioekonomisissa asemassa olevilla korostuvien uskomusten muista riippuvaisesta tai itsenäisestä yksilökäsityksestä johtavan siihen, että alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevat koittavat sekoittua joukkoon, kun taas ylemmässä asemassa olevilla

5 TYÖVAIHEET

5.1 MASSA

Murusta sekalaista kuivaa kierrätysseavaa noin peukalon pään kokoiseksi palasiksi. Lisää vesi ja anna liota noin 2-3 tuntia. Valmista tällä välin paperikuitumassa. Liota käsipapereita runsaassa määrässä kuumaa vettä noin tunti. Hienonna paperit irtonaiseksi kuiduksi ja valuta siivilässä. Puristele kuitumassasta loput vedet käsin. Lisää paperimassa lionneen saven sekaan ja sekoita tasaiseksi massaksi. Lisää lopulta samotti ja sekoita uudelleen tasaiseksi.

Vinkki: Massan koostumusta voi lopussa säätää lisäämällä vettä ja/tai samottia pienissä erissä.

5.2 RAKENTAMINEN

Kaulitse valmistamastasi savimassasta noin 7-9 mm paksuisia levyjä. Aloita rakentaminen leikkaamalla jalkapohjan muotoinen kappale, joka on hieman suurempi kuin lopullinen muoto. Leikkaa kaulitsemastasi levystä noin 5-10 cm levyisiä suikaleita ja liitä ne pohjaan. Jatka rakentamista liittämällä suikaleita edellisten suikaleiden yläreunaan. Alempien kerrosten täytyy välillä antaa hieman kuivua ja kovettua, jotta ne kantavat uusien kerrosten painon. Muista kuitenkin muotoilla tähän mennessä rakentamasi kappale ennen kuin savi kuivuu liikaa. Jatka vastaavalla tavalla, kunnes olet saavuttanut haluamasi korkeuden. Rakenna toinen jalka, kuten ensimmäinen.

Vinkki: Voit jouduttaa rakentamista kuivaamalla rakentamaasi kappaletta kuumailmapuhaltimella.

on korostunut pyrkimys erottua muista. [Stellar & al., 2012; Piff & al., 2012.]

Alemman sosioekonomisen aseman omaavien onkin selvitetty pärjäävän paremmin empaattista tarkkuutta mittaavissa testeissä, osaavan arvioida keskustelukumppanin tunteita paremmin ja arvioivan paremmin tunnetiloja valokuvien perusteella kuin ylemmässä asemassa olevien [Kraus, Côte & Keltner, 2010]. Empaattinen tarkkuus oli selitettävissä alemmassa asemassa olevien taipumuksella kiinnittää enemmän huomiota sosiaalisen vuorovaikutuksen ulkoisiin tekijöihin (kuten ulkoiset uhat) eikä sisäisiin tekijöihin (kuten omat tunnetilat). Merkillepantavaa on, että manipuloitaessa koehenkilöitä omaksumaan alempi tai ylempi subjektiivinen sosioekonominen asema, myös heidän empaattinen tarkkuutensa joko kasvoi tai aleni.

Ylemmän sosioekonomisen aseman omaavilla on havaittu enemmän itsekeskeistä käytöstä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa [Kraus & Keltner, 2009; Piff & al., 2012]. Tämä on ollut havaittavissa muun muassa kahdenkeskeisissä keskusteluissa ilmenevänä keskittymättömyytenä vuorovaikutukseen (huomion kääntäminen pois keskustelusta, itsensä ehostaminen, piirustelu, haukottelu, esineiden näpläily). Alemman sosioekonomisen aseman omaavien on taas todettu olevan sitoutuneempia sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Tämä on ilmennyt huomion kiinnittämisenä keskustelukumppaniin, nyökyttelynä, kulmien nostoina, katsekontaktina ja naurahduksina.

Alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevilla on myös todettu suurempaa taipumusta myötätunnon tuntemiseen. Tämä ilmenee Stellarin ym. vuoden 2012 artikkelissa selostetuista kolmesta tutkimuksesta, joissa selvitettiin sosioekonomisen aseman vaikutusta myötätunnon

Aseta raakapoltetut (ks. luku 5.5.1 Raakapoltto) jalat vierekkäin. Peitä jalkojen yläosa sanomalehtipaperilla, niiltä osin, jotka jäävät lannevaatteen alle. Levitä sanomalehden peittämälle osalle noin 7-8 mm paksu savikerros. Peitä tuore savikerros kahdella kerroksella sanomalehtipaperia. Rakenna lannevaate tämän sanomalehtikerroksen päälle vastaavalla tavalla kuin jalat. Tee vaatteen sisäpuolelle, noin 5 cm vyötärön alapuolelle noin 1-2 cm kynnyks. Ylävartalo rakennetaan myöhemmässä vaiheessa tämän kynnyksen päälle. Päästyäsi vyötärön kohdalle, nosta rakentamasi lannevaate väärin päin pöydälle. Viimeistele lannevaatteen alapuoliset saumat. Peitä lannevaatteen alapuoli sanomalehtipaperilla ja rakenna sen päälle savesta polttotuki siten, että tuen reunat tulevat korkeammalle kuin vaatteen haarakappale.

Aseta rakentamasi lannevaate tukikappaleineen pöydälle. Vuoraa vaatteen sisäpuoli kynnyksen yläpuolelta muutamalla kerroksella sanomalehtipaperia. Aloita ylävartalon rakentaminen lannevaatteen sisäpuolelle rakentamasi kynnyksen päältä. Nosta ylävartalo pois vaatteen sisältä, kun se on noin 25 cm korkuinen ja kovettunut siten, että se kestää nostamisen muuttamatta muotoaan. Jatka rakentamista, kunnes ylävartalo on halutun muotoinen ja kokoinen. Muista jättää aukot käsiä ja päätä varten.

Aloita käsien rakentaminen sormista ja tee kädet vastaavalla tavalla, kuin aiemmat kappaleet. Rakenna olkapäähän liitoskappale, joka tulee mitoittaa hieman vartalossa olevaa aukkoa pienemmäksi. Rakenna toinen käsi edellisen peilikuvaksi.

Aloita pään rakentaminen tekemällä liitoskappale vartalossa olevaan aukkoon. Rakenna pää, kuten muut osat.

kokemiseen. Näissä kolmessa tutkimuksessa alempaa sosioekonomista asemaa edustavat osallistujat osoittivat suurempaa myötätuntoa sitä selvittävässä kyselyssä, myötätuntoa herättävää videota katsoessaan sekä koetilanteessa pidetyssä sepitteellisessä työhaastattelussa, kuin ylempää sosioekonomista asemaa edustavat osallistujat.

Myötätuntoa herättävää videota aineistonaan käyttäneessä kokeessa todettiin alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevien myötätunnon olevan autonominen reaktio. Alempaa sosioekonomista asemaa edustavien osallistujien sydämen sykkeen havaittiin mittauksissa hidastuvan videota katsoessa.

Sykkeen hidastumista pidetään fysiologisenä vasteena suuntautuneisuudelle ulkoisiin ärsykkeisiin, sosiaaliseen ympäristöön ja toisiin sitoutumiseen. Syketiheyden aleneminen liitetään lisäksi sympatiaan. Sympatia taas on prososiaalisen käytöksen ennusmerkki. [Stellar & al., 2012.]

Alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevien kohonnut myötätuntoisuus verrattuna ylemmässä asemassa oleviin saattaa kuulostaa intuitiivisesti epäilyttävältä. On kuitenkin tunnettu tosiasia, että alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevat ovat ennakkoluuloisempia maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä kohtaan. Tälle ennakkoluuloisuudelle on yhdeksi selitykseksi esitetty taloudellista uhkaa. Tätä taloudellisen uhkan hypoteesia on selvitetty tutkimuksilla. Tuloksena on ollut, että myös ylemmästä sosioekonomisesta asemasta olevat ovat ennakkoluuloisia maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä kohtaan, jos edellä mainitut ryhmät ovat korkeasti koulutettuja ja muodostavat näin taloudellisen uhan heitä kohtaan [Manstead, 2018].

5.3 PINNOITTEET

Mittaa kaikkiin pinnoitteisiin tarvittava vesimäärä (n. 11,4 l) yhteen astiaan. Käytä kuumaa vettä. Punnitse kaikkiin pinnoitteisiin tarvittava määrä karboksimeetyyliselluloosaa (145 g) ja sekoita veteen.

Mittaa ja sekoita eri pinnoitteiden kuivat aineet omiin asioihinsa. Lisää kuhunkin astiaan ohjeen mukainen määrä liima-vesiseosta ja sekoita tasaiseksi.

Levitä pinnoitteet raakapolnettujen osien päälle (ks. luku 5.5.1 Raakapoltto) siveltimellä. Sivele yhteensä neljä ohutta kerrosta.

Vinkki: Varmasti tasaisen lopputuloksen saat, kun siivilöit seoksen kahdesti numeron 120 seulan lävitse.

5.4 KORISTELU

Mittaa kuuma vesi ja sekoita joukkoon karboksimeetyyliselluloosa. Sekoita kuivat aineet kulhossa. Lisää liima-vesiseos ja sekoita tasaiseksi.

Piirrä raakapolnettuihin ja pinnoitettuihin kappaleisiin haluamiasi kuvioita tussilla. Raaputa terävällä neulalla ja/tai lastalla pinnoite pois väritetyiltä alueilta. Levitä uriin koristeseosta siveltimellä siten, että sitä tulee hieman paksumpi kerros kuin alkuperäistä pinnoitetta. Raaputa pinta uudelleen tasaiseksi.

Vinkki: Pinnan tasoittaminen käy helposti metalliseenalla ja/tai palettiveitsellä.

Polta kappaleet korkealle (ks. luku 5.5.2 Korkea poltto) ennen laajapolttoisen lasitteen levittämistä. Levitä laajapolttoista lasitetta haluamiisi kohtiin ohut kerros.

4.3 VAIKUTUS...

Sosioekonominen asema vaikuttaa Piffin ym. tekemän tutkimuksen (2010) mukaan myös yksilön anteliaisuuteen suhteessa käytettävissä olevaan omaisuuteen [Piff & al., 2010]. Alemman sosioekonominen aseman omaavien käyttäytyessä anteliaammin, kuin ylemmän aseman omaavien. Kuten Krausin, Côtén & Keltnerin vuoden 2010 tutkimuksessa empaattisesta tarkkuudesta, myös tässä Piffin ym. Vuoden 2010 tutkimuksessa havaittiin subjektiivisen sosioekonominen aseman manipuloimisen vaikuttavan tuloksiin. Koehenkilöiden subjektiivisen sosioekonominen aseman alentaminen lisäsi anteliaisuutta ja kohottaminen vähensi. Alemman sosioekonominen aseman omaavien havaittiin myös olevan sosiaalisempia, tasa-arvoisempia, luottavaisempia ja anteliaampia sekä yleisesti avuliaampia kuin ylemmän aseman omaavien.

Sama yhteys sosioekonominen aseman ja anteliaisuuden välillä on havaittu myös Stellarin ym. ja Piffin ym. vuonna 2012 julkaistuissa tutkimuksissa [Stellar & al., 2012; Piff & al., 2012]. Alemman sosioekonominen aseman omaavien on todettu olevan ylemmässä asemassa olevia anteliaampia ja käyttäytyvän enemmän hyväntekeväisesti, verrattuna käytettävissä olevaan omaisuuteen.

Myös päinvastaisia tuloksia on esitetty. Vuonna 2015 julkaistussa tutkimuksessa ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevien havaittiin olevan anteliaampia, avuliaampia ja luottavaisempia alemmassa asemassa oleviin verrattuna [Korndörfer, Egloff & Schmukle, 2015]. Tätä tulosten välistä ristiriitaa on selvitetty [Kraus & Callaghan, 2016]. Yhtenä selittävänä tekijänä on todettu olevan ero yksityisen ja julkisen toiminnan välillä. Alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevien on todettu toimivan anteliaammin yksityisesti ja ylemmässä asemassa olevien julkisesti. Ylemmässä asemassa olevat odottivat

Polta esineet, joihin levitit laajapolttoista lasitetta 1000 °C:seen. Anna jäähtyä huoneenlämpöiseksi. Levitä kultalysteri lasitettujen kohtien päälle ja polta 785 °C:seen.

5.5 POLTOT

Lado kappaleet uniin ja polta vaiheittain luvuissa 5.5.1-5.5.3 esitettyjen ohjelmien mukaan.

5.5.1 RAAKAPOLTTO

100 °C/h → 300 °C

150 °C/h → 600 °C

∞ °C/h → 950 °C, 10 minuutin haudutus

vapaa jäähtytys huoneenlämpöiseksi.

5.5.2 KORKEA POLTTO

100 °C/h → 300 °C

150 °C/h → 600 °C

∞ °C/h → 1200 °C, 10 minuutin haudutus

vapaa jäähtytys huoneenlämpöiseksi.

5.5.3 KORISTEPOLTOT

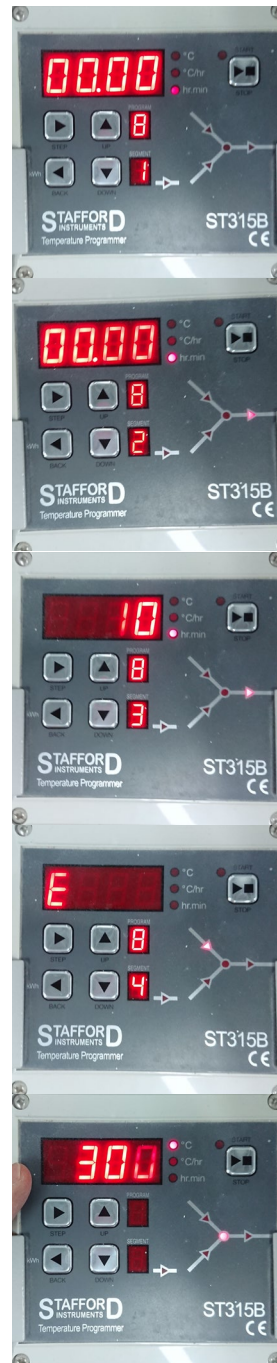
Laajapolttainen lasite:

100 °C/h → 300 °C

150 °C/h → 600 °C

∞ °C/h → 1000 °C, 10 minuutin haudutus

vapaa jäähtytys huoneenlämpöiseksi.

myös kokevansa enemmän ylpeyttä toiminnastaan.

Yhtenä selittävänä tekijänä on myös ympäristön taloudellinen tasa-arvo [Côte, House & Willer, 2015]. Ympäristön taloudellisen tasa-arvoisuuden on todettu vaikuttavan eri sosioekonomisessa asemassa olevien anteliaisuuteen. Suhteutettaessa lahjoituksen määrä käytettävissä olevaan pääomaan on havaittu, että ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevat ovat sitä epäanteliaampia mitä suurempi epätasa-arvo ympäristön tulotasossa on, verrattuna alemmassa asemassa oleviin.

4.4 YKSILÖN...

Ylemmän sosioekonomisen luokan on myös tutkittu lisäävän taipumusta epäeettiseen käytökseen. Piffin ym. vuonna 2012 julkaistussa artikkelissa esiteltiin seitsemän tutkimusta, joissa todettiin ylemmän sosioekonomisen luokan ennustavan lisääntyntä epäeettistä käytöstä [Piff & al., 2012.]. Kahdessa ensimmäisessä tutkimuksessa selvitettiin, että ylempi sosioekonominen luokka johti todennäköisemmin liikennesääntöjen rikkomiseen autoilla. Artikkelissa esitellyssä kolmannessa tutkimuksessa ylempään sosioekonomiseen luokkaan kuuluvat osoittivat todennäköisemmin taipumusta epäeettiseen päätöksentekoon. Neljännessä tutkimuksessa osoitettiin ylempään sosioekonomiseen luokkaan kuulumisen lisäävän todennäköisyyttä viedä arvotavaroita toisilta. Viidennessä tutkimuksessa osoitettiin ylempään sosioekonomiseen luokkaan kuuluvien valehtelevan useammin neuvotteluissa. Kuudennessa tutkimuksessa ylempään sosioekonomiseen luokkaan kuuluvat valehtelivat useammin lisätäkseen mahdollisuuksia voittaa palkinto, kuin alempaan luokkaan kuuluvat. Seitsemännessä tutkimuksessa osoitettiin ylempään sosioekonomiseen luokkaan kuuluvien hyväksyvän helpommin epäeettistä käytöstä työpaikalla.

Kultaus:

100 °C/h → 300 °C,

150 °C/h → 600 °C,

∞ °C/h → 785 °C,

vapaa jäähditys huoneenlämpöiseksi.

5.6 TÄYTE

Katkaise harjaterästangosta kaksi noin 1,2 m pätkää. Käännä molempien tankojen toinen pää noin 8 cm matkalta 90° mutkalle. Tee tankojen toisiin päihin lenkit. Aseta jalat maahan ja harjaterästangot niiden sisälle lenkit ylöspäin. Lenkkien tulee jäädä näkyviin jaloista. Sekoita betoni ja vala siitä puolet molempiin jalkoihin. Betonin tulisi täyttää jalkaterät ja valun yltää nilkkojen yläpuolelle.

Vinkki: Voit valaa betonin jalkateriin letkun lävitse, jolloin se ei tartu matkalla jalkojen sisäseinämiin.

Betonin kuivuttua sekoita polyuretaanivahto valmistajan ohjeen mukaan. Vala molemmat jalat täyteen vaahtoa. Vaahto kannattaa sekoittaa ja valaa molempiin jalkoihin noin 3-4 erässä, jotta se ei laajetessaan halkaise jalkoja. Sekoitettu polyuretaani tulee alkuun laskea jalkojen sisään muovipussissa, jonka ylä- ja alaosiin on sidottu naru. Pussin saavutettua pohjan, se kumotaan vetämällä alaosaan sidotusta narusta. Näin vaahto ei jää matkalla jalkojen sisäseinämiin. Kun täyttö on edennyt polven yläpuolelle, voi lopun uretaanin valaa kaatamalla.

Piff ym. ovat esittäneet [2012], että ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevien suhteellinen itsenäisyys verrattuna muihin sekä heidän edustamien ammattien itsenäisyys saattavat tarjota vähemmän rakenteellisia rajoitteita ja alentaa havaintokykyä epäeettisen toiminnan mahdollisista riskeistä. Samoin on arveltu, että resurssien saatavuus verrattuna epäeettisestä käytöksestä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin saattaa lisätä epäeettisten tekojen määrää. Taloudellisen kannusteen ja/tai käteisen läsnäolon testitilanteessa onkin selvitetty lisäävän osallistujien taipumusta huijata [Piff & al., 2012; Gino & Pierce, 2009].

Piffin ym. vuonna 2012 julkaistussa artikkelissa on esitetty hypoteeseja mahdollisista syistä epäeettiselle käytökselle [Piff & al., 2012]. Ylemissä sosioekonomisissa asemissa suositun itsenäisen yksilökäsityksen arvioidaan muovaavan ajatuksiin aseman suomasta oikeutuksesta omille teoille. Lisäksi arvioidaan, että itsenäinen yksilökäsitys muovaa ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevia olemaan huomioimatta mitä seurauksia teoista voi seurata muille. Samoin vähentynyt huolehtiminen muiden arvioista ja lisääntynyt tavoitteellisuus saattavat lietsoa epäeettisiä taipumuksia ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevilla.

Lisääntyneiden resurssien ja vähentyneen riippuvuuden muista on todettu lisäävän itsekeskeisiä taipumuksia. Tämän esitetään saattavan voimistaa ahneuden näkemistä positiivisena arvona. Erityisesti kaupallisen koulutuksen, joka keskittyy omien etujen maksimointiin, arvioidaan opettavan ihmiset näkemään ahneuden positiivisena ja hyödyllisenä ominaisuutena. Ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevilla onkin selvitetty olevan positiivisempi suhtautuminen ahneuteen, kuin alemmassa asemassa olevilla. [Piff & al., 2012.]

Katkaise jäljellä oleva harjaterästanko kahteen yhtä pitkään osaan. Käännä molempien tankojen pää noin 40 cm matkalta sykkyrälle, jonka halkaisija on noin 10 cm. Taivuta tangot 90° mutkalle 10 cm sykkyröiden yläpuolelta. Taa tankojen toisiin päihin lenkit. Aseta tangot sykkyrä edellä käsien sisään siten, että lenkit jäävät näkyviin. Vala kädet täyteen uretaanivaahtoa.

Tuki lannevaatteen sisäpuolelle jalkoja varten jätetyt aukot. Vala uretaanivaahtoa lannevaatteen sisäpuolelle siten, että valmis vahto ulottuu vyötärön alla olevan kynnyksen tasalle. Leikkaa kovettunut uretaani pois jalka-aukkojen kohdalta.

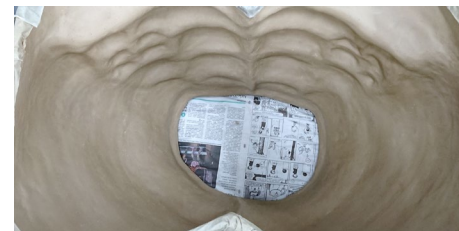
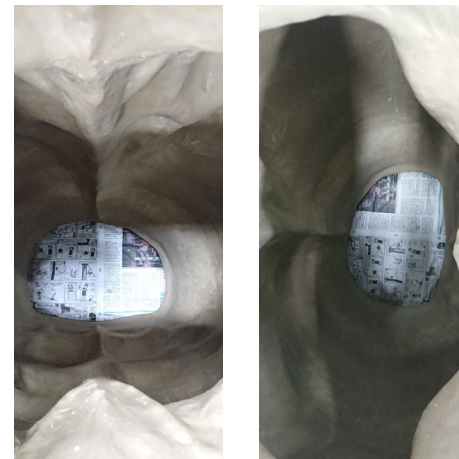
Levitä uretaania ylävartalon sisäpuolelle pehmeällä lastalla. Toista levitys, kunnes paisunutta ja kovettunutta uretaania on yhteensä noin 10 cm kerros.

5.7 KOKOONPANO

Leikkaa säämiskästä tiiviste-/pehmustepalat seuraaviin liitoskohtiin:

- jalkojen ja lannevaatteen,
- lannevaatteen ja ylävartalon sekä
- ylävartalon ja käsien väliin.

Jaa vaijeri neljään 50 cm pätkään. Avaa molemmat haarukkavantit. Aseta jalat vierekkäin maahan. Laita lannevaate jalkojen päälle. Kiinnitä kahden vaijeripätkän toinen pää jalkojen harjateräslenkkeihin ja toinen pää haarukkavantin päihin. Aseta ylävartalo lannevaatteen päälle. Kiinnitä loput vaijeripätkät käsien lenkkeihin ja jäljellä olevan haarukkavantin päihin. Aseta kädet paikoilleen ja kiinnitä ja kiristä käsien vantti kaula-aukon kautta. Vedä jalkojen vaijeri käsien välillä olevan vaijerin yli ja kiinnitä ja kiristä jalkojen vantti. Aseta pää paikoilleen.

Neljän tutkimuksen sarjalla on selvitetty ylemmissä sosioekonomisissa luokissa esiintyvän myös enemmän liiallista itsevarmuutta kuin alemmissa luokissa [Belmi & al 2020]. Ylemmissä sosioekonomisissa luokissa esiintyvän liiallisen itsevarmuuden todettiin johtuvan halusta saavuttaa korkea sosiaalinen asema. Liiallista itsevarmuutta esiintyi ylemmässä sosioekonomisessa luokassa olevilla myös sellaisissa tehtävissä, joissa heillä ei ollut taidollista tai tiedollista etulyöntiasemaa. Tutkimussarjan viimeinen koejärjestely oli seipitteellinen työhaastattelutilanne. Tässä työhaastattelussa havaittiin, että ylemmissä sosioekonomisissa asemassa esiintynyt liiallinen itsevarmuus kääntyi heidän eduksensa saaden heidät vaikuttamaan pätevämmiltä.

4.5 EMPATIAAN, ETIIKKAAN JA OMAKUVAAN

Läntisissä kulttuureissa viime vuosikymmeninä voimistunut meritokraattinen ajattelu korostaa yksilön omia avuja menestyksen taustalla. Näitä ominaisuuksia ovat: taidot, älykkyys, lahjakkuus, viisaus, yritteliäisyys ja työteliäisyys sekä riskinottokyky. Myös valtiot ja instituutiot ovat ottaneet tämän ohjenuorakseen ja esimerkiksi apurahoja ja julkista rahoitusta myönnetään eniten niille, joiden katsotaan olevan tietyillä meriiteillä ansioituneimpia.

On yleisesti tiedossa, että nykyisissä yhteiskunnissa varallisuus – jota usein pidetään menestyksen mittarina – jakautuu väestölle potenssijakauman mukaisesti. Kuitenkin edellisessä kappaleessa esitetyt ihmisten ominaisuudet, joiden uskotaan olevan menestyksen taustalla, jakautuvat normaalijakauman mukaisesti. Kokeellisesti onkin osoitettu puhtaan tuurin olevan perustavanlaatuisessa osassa menestyksen takana. [Pluchino, Biondo & Rapisarda, 2018.] Näissä kokeissa on havaittu keskiverto-ominaisuuksilla varustettujen ihmisten olevan tilastollisesti huomattavasti menestyksekkäämpiä, kuin lahjakkaimpien ihmisten.

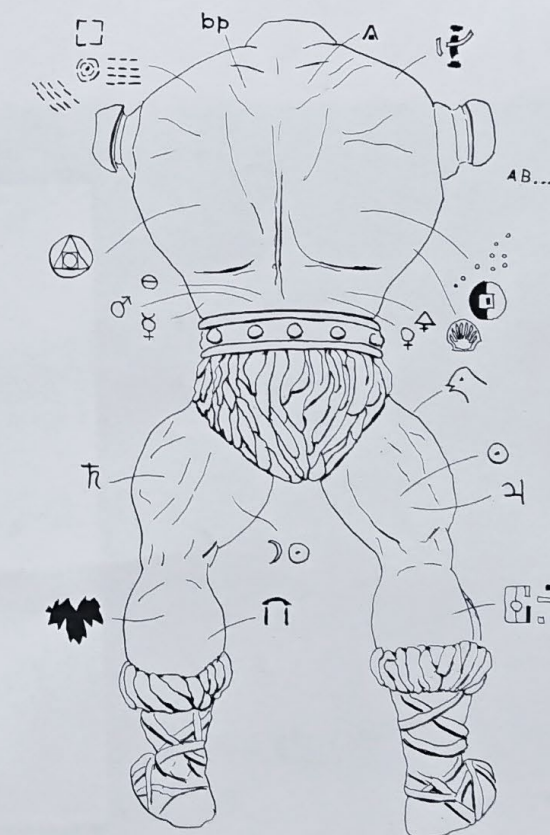
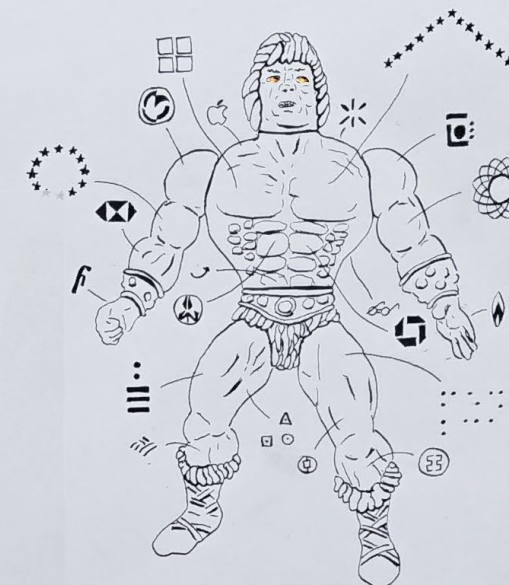
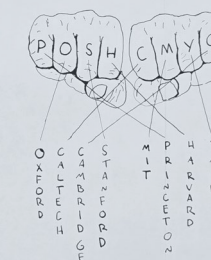
6 LOPUKSI

Edeltävissä luvuissa esitettiin ohjeet opettavaisen taideteoksen tekemiseksi sekä opetuksen taustalla olevaa aineistoa ja ajattelua. Mitä tästä kaikesta olisi ajateltava?

Onko niin, että lisääntyvä vauraus, joka kerääntyy suhteessa aina vain harvemmalle ihmisjoukolla, saa väistämättömästi yhteiskunnan hyväosaiset kokemaan asemansa olevan itseoikeutettu? Ja tämän aseman olevan vain ja ainoastaan kiinni omasta kyvykkyydestä ja ahkeruudesta. Onko ihmisten itsekkyys luonnon suhteen kiinni viime vuosiin jatkuneen taloudellisen kasvun suomasta varallisuudesta ja meritokraattisesta kulttuuristamme? Luontoon lasken kuuluvaksi kaiken elollisen luonnon – myös toiset ihmiset.

Nykyinen kulttuurimme näyttäisi tosiaan kasvattavan osan meistä egoismilla ahdetuiksi broilereiksi, jotka keskittyvät oman taloudellisen statuksensa kasvattamiseen hinnalla millä hyvänsä. Tällöin empatia heikommassa asemassa olevia kohtaan saattaisi ajaa nämä statuksen kasvattamiseen keskittyneet yksilöt tekoihin, jotka eivät edesauta tätä itsen ja muiden välillä olevan taloudellisen kuilun kasvattamista. Vaikuttaa siis siltä, että tämän itseoikeutettuna pidetyn aseman yllä pitämiseksi ollaan valmiita toimimaan vähintäänkin moraalisesti arveluttavin keinoin. Toisaalta näyttää myös, että sosioekonomisen aseman kasvaessa henkilökohtainen eettinen normisto saattaa muovautua oikeuttamaan ahneutta, antipatiaa ja yhteisten sääntöjen rikkomista.

Elämäntapamme, arvomme ja ihanteemme sekä identiteettimme ovat kuitenkin kulttuurisidonnaisia – tämä tarkoittaa sitä, että lopulta voimme valita myös toisin. Kulutuskeskeinen ja kasvuun sekä taloudellisen vallan haalimiseen perustuva yhteiskuntajärjestelmämme alkaa tulla tiensä päähän. Ihmiskunnan tulee löytää yhteinen kehityskulku toimivammaksi tavaksi järjestää yhteiskuntiemme toiminta. Tavoiteltaviksi arvoiksi täytyisi taloudellisen menestyksen sijaan nostaa oppineisuus, moraalinen hyveellisyys, altruismi ja yleinen humanisuus. Kuten kaikkien historian suurten muutosten, jota aikalaiset eivät ole kyenneet ympärillään havainnoimaan, tämänkin kehityskulun alku on toivottavasti jo oikeastaan tapahtunut.

LÄHTEET

Becker, J., Kraus, & Rheinschmidt-Same, M. 2017 [online]: *Cultural Expressions of Social Class and Their Implications for Group-Related Beliefs and Behaviors*. Journal of Social Issues. 2017, 73 (1), 158-174. saatavilla www-muodossa: <URL: https://www.researchgate.net/publication/315346081_Cultural_Expressions_of_Social_Class_and_Their_Implications_for_Group-Related_Beliefs_and_Behaviors_Cultural_Expressions_of_Social_Class>.

Belmi, P., Neale, M. A., Reiff, D., & Ulfe, R. 2020 [online]: *The Social Advantage of Miscalibrated Individuals: The Relationship Between Social Class and Overconfidence and Its Implication for Class-Based Inequality*. Journal of Personality and Social Psychology. 2020, Vol. 118, No. 2, 254 –282. American Psychological Association. [viitattu 18.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://www.apa.org/pubs/journals/releases/psp-pspi0000187.pdf>>.

Côté, S., House, J., & Willer, R. 2015 [online]: *High economic inequality leads higher-income individuals to be less generous*. Proceedings of the National Academy of Sciences. 2015, 112 (52), 15838-15843. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://www.pnas.org/content/pnas/112/52/15838.full.pdf>>.

Elo, S., & Tuominen, R. 2013 [online]: *Miina, Ville ja oikeudenmukaisuus*. Opettajan aineisto. Opetushallitus. [viitattu 18.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/miina-ja-ville-opettajan-oppaita/miina-ville-ja-oikeudenmukaisuus>>.

Gino, F., & Pierce, L. 2009 [online]: *The Abundance Effect: Unethical Behavior in the Presence of Wealth*. Organizational Behavior and Human Decision Processes. 2009, 109 (2), 142-155. [viitattu 27.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0749597809000247>>.

Hardoon, D. 2017 [online]: *An economy for the 99%: It's time to build a human economy that benefits everyone, not just the privileged few*. Oxfam GB. 2017, OX4 2JY. [viitattu 27.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://www.oxfam.org.za/downloads/reports/bp-economy-for-99-percent-160117-summ-en.pdf>>.

Korndörfer M, Egloff B, Schmukle S. C. 2015 [online]: *A Large Scale Test of the Effect of Social Class on Prosocial Behavior*. PLoS One. [viitattu 27.3.2020]. 2015, 10 (7). [viitattu 31.3.2020] saatavilla www-muodossa: <URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0133193>>.

Kraus, M. W., & Callaghan, B. 2016 [online]: *Social class and prosocial behavior: The moderating role of public versus private contexts*. Social Psychological and Personality Science. 2016, 7(8), 769–777. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://doi.org/10.1177/1948550616659120>>.

Kraus, M. W., Côté, S., & Keltner, D. 2010 [online]: *Social Class, Contextualism, and Empathic Accuracy*. Psychological Science 21(11) 1716-1723. Sage. [viitattu 18.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://www-2.rotman.utoronto.ca/facbios/file/PS2010.pdf>>.

Kraus, M. W., & Keltner, D. 2009 [online]: *Signs of Socioeconomic Status, A Thin-Slicing Approach*. Psychological Science 20(1) 99-106. Association for Psychological Science. [viitattu 18.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://www.krauslab.com/SESsignalPS.2009.pdf>>.

Kraus M. W., Park, J. W., & Tan, J. J. X. 2017 [online]: *Signs of Social Class: The Experience of Economic Inequality in Everyday Life*. Perspectives on Psychological Science. 2017, 12 (3), 422–435. saatavilla www-muodossa: <URL: https://www.researchgate.net/publication/317161218_Signs_of_Social_Class_The_Experience_of_Economic_Inequality_in_Everyday_Life/link/59284d21458515e3d4669a1f/download>.

Manstead, A. S. R. 2018 [online]: *The psychology of social class: How socioeconomic status impacts thought, feelings, and behaviour*. British Journal of Social Psychology (2018), 57, 267-291. John Wiley & Sons Ltd. [viitattu 18.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/bjso.12251>>.

Piff, P. K., Kraus M. W., Côté, S., Cheng, C. H. & Keltner, D. 2010 [online]: *Having Less, Giving More: The Influence of Social Class on Prosocial Behavior*. Journal of Personality and Social Psychology. 2010, 99 (5), 771-784. American Psychological Association. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Having-less%2C-giving-more%3A-the-influence-of-social-Piff-Kraus/53c781963b7951cbd30bd5333b599e547af77cad>>.

Piff, P. K., Stancato, D. M., Côté, S., Mendoza-Denton, R., & Keltner, D. 2012 [online]: *Higher social class predicts increased unethical behaviour*. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. 2012, 109 (11), 4086-91. [viitattu 18.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: https://www.researchgate.net/publication/221867739_Higher_social_class_predicts_increased_unethical_behavior>.

Pluchino, A., Biondo, A. E., & Rapisarda, A. 2018 [online]: *Talent vs Luck: the role of randomness in success and failure*. Advances in Complex Systems. Vol. 21, No. 03n04. [viitattu 18.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: https://www.researchgate.net/publication/323302956_Talent_vs_Luck_the_role_of_randomness_in_success_and_failure>.

Stellar, J.E., Manzo, V. M., Kraus, M. V. & Keltner, D. 2012 [online]: *Class and Compassion: Socioeconomic Factors Predict Responses to Suffering*. Emotion. 2012, Vol. 12, No. 3, 449-459. American Psychological Association. [viitattu 18.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: <https://greatergood.berkeley.edu/images/uploads/ClassCompetition-PDF.pdf>>.

Tilastokeskus, käsitteet [online]. [viitattu 23.3.2020]. saatavilla www-muodossa: <URL: https://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/sosioekon_asema.html#tab3>.

